

Nemzeti Társalkodó

Julius' 27-dik napján 1833.

Á n g o l P a i r s é g.
(Végzete).

Mióta a' tiszteletjelek osztásával ily alatonul kereskedtek, azok többé a' köztiszteletet meg nem nyerheték. Ezen időben minden tiszteletjelek, melyeket a' Spencek, Arundelek, Cavendischek, Montaguk, és többen is viselének, mind szép aranyon vásároltattak, kivéve azokat melyek a' legközönségesebb kedvenczek jusán adódtak. I. Károly idejében is meg vala, sőt még nyilvánosabban gyakoroltaték, ez alaton vásár, mert a' Király és udvara még nagyobb pénzszűkiben volt. A' nemes familiák közzül ezen az úton jutottak méltóságokra a' Stanhope, Tufton's még más familiák; de a' hol az ily kereskedés oly közönségesen gyakoroltatott, ott bajos is különös példákat válogatni. A' restauratioval a' pairség eladása újra folyamatba jött, és II. Károly uralkodása alatt rendes ranglista készitetett, melyben a' pairség különböző rangjaiért megkivántató summa pénzek megvalának állitva. Utoljára ezen alávaló kereskedést na-

gyon természetes dolognak vették, 's midőn Dechant Fell a' megváltó templomának nagy pitvarát és homlok felét építette, a' király őt, kegyelme jeléül, grofi diplomával ajándékozta-meg, nem azért mintha ez érdemes papot ez által grófi méltóságra kívánta volna emelni, hanem csak azért hogy ő ennél fogva egy grófi méltóságot valakinek eladhasson, a' mi annyit tett mint 12 ezer font sterling jutalom. Még II. Jakab alatt is mind így folyt e' hivatal vásár: III. Wilhelm alatt egy sereg hollandus kedvencz minden érdem nélkül csak hamar pairségre juta, kik e' méltóságot csak hamar másoknak adák-el. Ezen igazgatás alatt, kegyelem és tiszteletjelek, átaljában véve, azokra merőben érdemtelenekeknek ajándékoztattak, ide tartoznak, a' Leedsi herczegség mely Lord Danbynek adaték, a' Transfervilli kaptalan, mit a' híres Ford, Lord Grey, és a' Warton Margrófság mit a' híres Lord Warton Tamás nyerének-el. Anna Királyné alatt is a' pairségek nagy részben pénzen adódtak-el, 's uralkodása meg is van jegyezve, azon önkényes rendszabásról, melynél fogva a' ministeriumnak majoritást kívánván szerezni, egyszerre tizenkét paireket neveze-ki, kik közzül még ma is meg vannak: a' Pedwardinéi Lord Hay, Gr. Kinoul, Lord Middleton, Marstoni Lord Boyle (Corki Gr.) és Lord Bathurst familiái. I és II György maitressi hasonlólág kereskedést üztek a' pairség osztással, így eszközte 1747-ben és 1748-ban

Lady Yarmouh Vicomt Folkestonnak, Lord Ponsonbynak Lord Archernek 's többeknek is pairségeket; pénzen vevék pedig e' méltóságot Sir Hygh Smithson, 's Gr. Northumberland, ez utolsóról azt beszélik, hogy minister Lord Bute és Lord Northumberland közt azon egyezés lett volna, hogy ez utolsó, az elsőnek leányával lépjen házasságra, és ezért Northumberland herczegi rangra emeltessék; annyi bizonyos hogy a' házasság végbe ment, 's ezután a' herczegi kineveztetés is következett, ez 1766-ban történt, és azóta a' rang, 's méltóság osztogatások tisztább 's homálytalanabb kútfőből erednek, mint a' régibb időkben eredének. A' scott és irlandi pairségeket még nem említők, de ezekről is bizonyos, hogy a' romlottság ez időszakban, e' két országokban is, a' pairek kinevezésében, hasonló sőt sokkal több és nagyobb visszaélések divatoztak, mint Angliában. Hátra van még, hogy azon familiák maradékira, kik régi származásra legkisebb just sem formálhatnak, azonban a' jelen időben is pairei méltósággal élnek, egy futó tekintetet vessünk. A' Királyok, 's királyi házbeliek törvénytelen gyermekeiktől jönnek-le: Richmond, Grafton, St. Alban, és Buccleugh herczegek, és Lord Suthampton, minyájan a' derék II. Károly maradéki. Gr. Rochfort az Oraniai fejedelem maradéka, Gr. Moray, kire e' cím Muray Regensről V-dik Jakab természetes fíjáról szállott, Mar-

quis Bute, Lord Wharnccliffe, kik II. Robertnek Scotia királyának egyik törvénytelen gyermekétől származnak. Angol alattvalóknak házasságon kívül lett gyermekeitől veszik eredeteket: Beaufort herczeg, Pembroke és Carnarvon Grófok, Vicomt Beresford 'sat. A' törvénytelen gyermekektől származott familiák után jönnek azon nemzetségek kiknek őseik kereskedők, vagy homályos eredetű emberek voltak. A' Ledsi herczeg egy takács újjoncztól, a' Dorseti herczeg anyai ágon a' middlesex-i gróf Cranfieldektől atyai részen pedig egy gazdag kereskedőtől származtak, gr. Dartmouthnak őse egy szőts, gr. Essexnek pedig posztó kereskedő volt; — hasonló eredetűek: Fitzwilliam, Dudley, lord Dormer, marquis Exeter és Salisbury, a' nagy lord Burleightól jönnek le ki előbb falusi iskola mester volt. Továbbá még ide tartoznak, gr. Lindsay, Abingdon, lord Holland, Harrowby, Eldon, Morley, Mulgrave, Vicomt Sidmouth, lord King, Dundas, Ellenborough, kinek szülő atya északi Angliában Ellenborough faluban, egy kis áruboltot bírt, és marquis Londonderry ki egy scott házoló kalmár fijától, egy irlandi ügyvédtől származtak, Vicomt Melbourne, gr. Miltown, ki egy serfözötől és Vicomt Allen ki egy kömivestől jönnek le. A' Wellesley familia jelen időnkben legmagasb és szinte példátlan fénypontját érte el, de azért ezt is ez előadott névsorban el nem hallgathatjuk, mivel bizonyos hogy a' Wellesley familia is

nagy és régi ösökkel nem dicsekedhetik. *) Már az ez előtt mintegy ötven esztendővel történt név változtatása, mi szerént a' Wesley nevet Wellesleyel cserélék fel, erre látszik mutatni, mert senki is régi nevét, melyet jeles tettek historiai emléke díszesít, újjal fel nem cseréli, ha szinte ez szebben hangzanék is mint a' régi, a' mit erről nem is állithatunk. Ezen familia eredete, a' Cowleyek ágán felmenve, elég nevezetes, ámbár herczeg Wellington tettei és lord Wellesley szép elméje, csak magokra is akarmely ismeretlen nevet meg nemesíthetnek. Nevezetes környülmény pedig ezen familiára nézve, mely az angol pairségről tett e' jelen vizgálatunkban is tekintetet érdemel, az hogy ezen familiából jelenkorunkban az angol felső házban négyen ülnek, u. m. herczeg Wellington, marquis Wellesley, lord Maryborough és Cowley. — Úgy látszik mintha e' névcserélés, különösen a' testvér szigetnek Irlandnak lenne tulajdona, mert egymás írlandi Morres nevet viselő familia, nem régiben minden elágazásaiban, a' franczia Montmorency nevet vette fel, és ettől kívánja lehozni származását Ezen familiák után következnek, az értelmi tehetségek után nagy hivatalokra jutott, 's nemesi nemzetségek törzsökévé lett törvénytudósoktól származó familiák; mely származás okoson tekintve bizonyoson a' legtisztéletreméltóbb, de a' cí-

*) Ősei Dublini fűszerárusok voltak.

mer tudósok igen lenézik, és megvetőleg „une famille de la robe“nak nevezik. Németországban, honnan több oktalan familiai előitéletek költsönözöttek, éppen ily visszás szokás uralkodik. — A' törvény útján felemelkedett angol pair familiaák között legelől emlithetjük a' híres és historiában nevezetes Howard familiát, mely I. és II. Eduard alatt a' polgári törvényszékek egy bírójától veszi eredetét, e' jeles familiai törzsöknek ma még négy ágai vannak fen: a' Norfolk hercegek, a' Suffolki és Carlislei grófok, és az Effinghami lord Howard; a' lord Howard de Walden cím pedig már oly sok familiaakon ment keresztül, hogy az ezen nevet viselő, ideigleni pair ereiben létező csepp Howard vér, alaposjust e' familiába számláltatásra nem adhat. Manchesteri hercegek és a' Sandwichi grófok, VIII. Henrik idejéből, egy Kings Benchi bírótól származnak, valamint a' Montagu hercegek és Halifax grófok is ezen törsoökből jönnek le. A' Camdeni marquisok hasonlólag I. György idejéből egy helység bírójától származnak, Winchelsea, Cowper, Harcour, Bathurst, Schaftesbury, Harrowby, Somers, Hardwicke, Buckinghamshire grófok, és Montfort, King, Ellenborough, Colchester, Eldon, Lyndhurst, és Wynford lordok pedig minyájan ügyvédek-től származtak. Scotjában, Aberdeen, Elgtn, és Irlandban Ely, Clare, Middleton, Lifford, és sok több grófok emelkedéseket hasonlólag törvénytudós ösoöknék köszönhe-

tik. — A' több pairek, igazi régi, 's az angol historiában dicsérettel említett ösöktől származnak, ilyenek: a' már említett Howard, Neville, 's Grey familiák, melyek a' féjrfi ágon eredeti tisztaságokban megmaradtak, úgy Stanford, Stanley, Cliffort és Sackville grófoké is; Scotiában a' Hamilton, Douglas, Campbell, Stuart, és Gordon; Irlandban a' Fitz Gerald, Fitz Maurice, Butler, O'Neill és még több más régi nemes familiák. — Némelyek történetes környülmények által emelkedtek nagy méltóságokra, mint a' Seymour és Russel familiák, de a' nagyobb rész csak néhány kétes ágazatokig is nehezen viheti fel eredetét, míg végre úgy tanuljuk, hogy ezeket is közszolgálat, hadi tettek; udvari kegyelem vagy vagyonosság tették nevezetesekké, 's emelték ki a' híres ösökkel nem dicsekedhető népcsoportból. — Végre azon gondolattal rekesztjük bé jelen értekezésünket, melyet ennek kezdetén is érintettünk vala, hogy tudnillik egész Európában minden nemességek közt, az angol pairség legkevésbé kérdkedhetik öseivel, és eredete régiségével; hogy ez eredetére 's oldalos elágazásira nézt, valóban a' népséghez tartozik, de mind ezek mellett is, egészben véve, a' legmíveltebb 's világosodottabb arisztokratia, melyről csak valaha a' historia emlékezett. —

V e l e n c z e.

(végzet)

Mivel bizonyos választás napokon idegenek is bébocsáttattak a' tanács gyűlésibe, ezek megcsalatra azon tetsző rend és méltóság által, mellyel a' választások oly nagy számu Senatoroktól végrehajtottak, nagyon hajlandokká lettek a' tanácsot legnagyobb tisztelettel szemlélni, 's annak rendszeréni üléseit is mind ily méltóságosoknak tartani. Azonban ezen méltóságnak árnyéka sem látszott a' zárt ajtaju gyűlésekben, hol a' rendtelenség, alacsony csufolkodás, veszekedés 's zürzavar oly mindennapiak voltak, mint a' constitutio státságok némely kamaráiban. Nem is lehet másképp képzelni: mert csak nem lehetetlen hogy ily nagyszámu szabad, vagy legalább magokat szabadoknak hívő 's annyi különböző indulatoktól vezéreltetett emberek, oly órákban mikor ezen indulatok leginkább szoktak uralkodni, magokat mindnyájon és mindég a' mérséklés határai közt tarthassák. Ezért mint csalhatatlan elvet tehetni fel, hogy minden köztársasági gyűlés, tagjai számának idomzatja szerint, kisebb vagy nagyobb mértékben hordozza magán a' pornép szokásai bélyegét. Azok kik előtt az ily vitatások nem ismételtenek, 's egyszersmind elég nyíltszívűek az igazságot kiszólani, megvallják ezt, mit Anglia's Franciaország parlamentumi vitatkozásai élő példá-

val bizonyítanak. Sőt még az Athene, Spárta és Roma tanácsgyűlései is, melyekről oly nagy tisztelettel szoktunk emlékezni, nem voltak mentek ezen fogyatkozásoktól.

A' velencei státus alkotmány felállítására éppen nem kívántatott valami nagy bölcsesség. A' nemesség lassanként minden politikai 's polgári hatalmat magához ragadott, 's mint örökségi részt hagyta hátra azt maradékinak. Középrend és hatalom itt egészen ismeretlenek voltak. A' polgárság, nép, 's még a' minden catholikus tartományokban oly hatalmas papság is, itt semmi hatalommal 's befolyással nem bírt. Félelem és gyanakodás voltak alaposzlopai a' kormánynak, mely ennél fogva minden európai uralkodókat alattomos ellenségeinek tartott, 's azok ministereitől mint legveszedelmesebb emberektől irtódzott. Soholt sem volt annyi ösztön az alattomos feladásokra, valamint soholt is annyi alattomos feladók nem találtattak, mint itt. Az erkölcsiség szent törvényei egészen elvették szem elől, midőn csak az aristokratiai tyrannismus fentartása nézetett legfőbb polgári virtusnak.

Soha még egy népnek sem ötlött eszébe, három polgároknak, polgártársaik életék és vagyonjuk felett, határtalan hatalmat adni. Egyedül Velence volt az, mely státusinquisitio nevezet alatt egy ily Európában példanélküli törvényszéket állított fel. Eleitől fogva legfőbb principiumok volt minden szabad státusoknak, kevesek kezébe igen nagy

hatalmat nem adni, mert mint Machiavell nagyon helyesen mondja: „*Keveseket kevés-
sel meg lehet vesztegetni*“ a' velencei nobi-
lik ellenben azt hitték hogy az arisztokratia
fentartására 's a' hatalmasabb familiák láz-
zadásaik elkerülésére okvetetlenül szükséges
nehány személyeket oly hatalommal ruházni
fel, hogy mindenről minden rendes törvény-
kezés nélkül önkények szerént szabadon ren-
delhessenek. Midőn egykor a' tanácsban a'
státusinquisitio eltörléséről folytak a' vitatá-
sok, nagy bámulással vették észre, hogy en-
nek hatalma csak bizonyos rendelkezéseken é-
pül, 's telyességgel nem a' státus alkotványán
alapul. Semmi sem lett volna tehát könnyebb
mint ezen visszaélés eltörlése; azonban ép-
pen ellenkező történt, midőn a' státusinqui-
sitio nagy hatalma attól kezdve a' tanács ha-
tározása által erősítettet meg. A' státus szol-
gájinak választatása csak nem egészen a' sze-
rencse kerekétől függött, ha a' státus sze-
rencsés volt, jól is kormányoztatott. Mind
ezen visszaéléseket és hijánosságokat jól is-
mérték, de itt mindenhez a' mi régi maka-
cson ragaszkodtak, 's ennél fogva több de-
rék férjfiak javítási terveiket vissza vetették.
A' velencei státus politikája abban állott,
hogy semmi újításokat nem kell csinálni.
Mily oktalan légyen ezen elv, nem szükség
mútogatni, midőn egy bölcs kormányznak leg-
főbb megismertető jele hogy törvényeit az
idő környülményei a' nép míveltsége, 'sat.
szerént változtatja, 's így az idő lelkével

előbb halad. — Európa minden státusai kisebb vagy nagyobb mértékben változtattak is politikai 's polgári alkotványokon, egyedül csak Velenceze tartotta meg a' magát változtatás nélkül. Nem lehet valami nevetesegebb mint a' velencezieknek azon állítása, mely szerént státussok tartós fenállását ennek tulajdonítják; mert van a' gyengeségnek egy állapotja mely a' státusoknak mintegy természeti halála 's lassankénti elenyészése. Ezen úgynevezett szabad társaság ily állapotban volt, 's méltán el lehet mondani hogy Velenceze a' maga mocsárjaiban senyvedett el.

Egy Doge-nak hatalma nagyon csekély, 's még a' státus dolgaiba befolyása is felette keveset jelentő volt; ő minden nap megaláztatásoknak volt kitétetve, a' tanács és státus inquisitio részéről. Más országokban a' fejedelem halála gyásznak és szomorúságnak, itt a' Doge halála örömnak és vigasságnak napja volt. A' Senatorok levetették fekete köntöseiket, 's veresben jelentek-meg, nagy bálak adattak, 's minden felé csak maszkarákat lehetett látni.

A' Doge legfőbb ékessége egy szarvhoz hasonlított, de nem a' bővség szarvához mert ezen uralkodó valósággal szegény állapotban volt. Ő ugyan a' státustól tápláltatott, de fizetése nagyon szükön, 's csak az elkerülhetetlenekre volt kiszabva, midőn más felől magas méltóságával járó fényét tulajdon erzenyéből kellett fentartania. A' helyett te-

hát hogy mint némely fejedelmek, meggazdagodjanak uralkodások által, rendszerént elszegényedtek, 's ma is sok familiák azért süjjedtek szegénységbe és homályba, mert eleik mint Dogek fénylettek.

Az elesés egy nemzetnél sem volt Európában oly szembetűnő, mint ezen Státusban. Szemlátomást csökkent kereskedése, fogyott jövedelme, gyengült tengeri és szárazzi ereje, 's csak nem egészen elveszett az idegen uralkodók előtti tekintete, mit a' következő történet világosan bizonyít. Még soha sem aláztattak volt meg ezen despoták büszke várossok csatornájin belől; Gróf Orlovnak volt fenhagyva ezt legelőbb tenni. Midőn t. i. ő 1772-ben a' közép tengeren az orosz hadi flottát vezérelte, Velenczébe utazott ott mindenféle szükséges hadiszereket fegyvereket 'sat. vásárlott, 's alattomban Montenegroiakat, 's Albaniakat verbuált, hadsergé számára. Ezen magaviseleté nagyon nyughatatlanította a' köztársaságot, mely az orosz fegyverek szerencsáját az Archipelaguson még felette kétségesnek tartotta, 's a' Portának nem akart okot adni panaszra. A' Gróf tehát megszólíttatott, hogy Velenczét haladék nélkül hagyja oda. Ő ezt felelte: elútozik mikor neki tetszeni fog, 's egyszersmind megparancsolta tisztjeinek, kik száznál többen voltak, vele felfegyverkezve készen állani, hogy szükség esetében az erőt erővel verhessék vissza. Azonban a' tanács félénkebb volt mint sem parancsolatjának erővel

tudott vagy akart volna tekintetet szerezni, 's hoszas vitatások után meghatározta a' gróf-hoz egy követséget küldeni, mely őtet a' köztársaság nevében kérje-meg az eltávozás-ra, mivel nem akarnák az ezen háborura nézve fogadott szoros neutralitást megsérteni. A' Gróf azt válaszolta, hogy egy ily kérés és előterjesztés talán tenne rá valami bényomást, ha azt parancsolat nem előzte volna meg, de így minthogy parancsolatot csak Császárnéjától fogad-el, el fog útozni mikor neki tetszeni fog. A' dolog ennyiben maradt, 's a' tanács nem tartotta tanácsosnak azt többre vinni.

A' világ minden nagy városaiban a' politzia fő kötelessége a' köznépet zabolán tartani, a' hol pedig a' törvényszolgák semmire sem tudnak menni ott a' katonaságot használják; Velenczében megfordítva volt a' dolog mert ott a' kormány a' köznép egy nagy részében helyezettette szükség esetében legnagyobb bizodalját. Ennek oka a' város csudás fekvésiben volt, mely iszonyu nagy számu csónakosok használatát tette szükségessé, kik Gondolier nevezett alatt ismértesek, 's egy különös osztályát teszik az embereknek. Ezeknek számát Velenczében 40,000-re teszik, a' mi szinte hihetetlen, midőn az egész népesség 150,000-nél nem megyen többre.

Az örömlányok egy más osztályát tették a' népnek, mely a' kormánytól különösen pártfogoltatott. Ezen szerencsétlenekét, még leggyengébb gyermek korokban, el szok-

keny volt mi saját tekintetét határok közzé szoríthatta, fő státusmaximája volt a' papoknak nagy tekintet nem engedni a' nép előtt. És ezt tökéletesen is elérte, mert a' papok, rendetlen magok viselete által minden tekinteteket elvesztvén, a' tanács az ők befolyásoktól és hatalmaktól nem félhetett. — A' velencei köztársaság maga patronusának Sz. Márkot választotta. E Szent testét a' városba hozatták, pompás templomot építettek neki, 's a' nevezetes szép piatzot is róla nevezték.

A' város minden lakosi, kik nem a' néphez tartoztak vagy nem akartak oda tartozni, veres köppenyeget viseltek, sőt még az idegen követek is bévették ezen kényelmes viseletmódot. Ezen egyformaságban volt valami szabadtársasági, 's ámbár annak egészen más oka volt, t. i. hogy egy ily köpenyegbe burkolódva, mely az ábrázatnak is felét elrejtette, az ember mintegy incognito-ban lehetett, 's ez által mentt volt mindazon tisztelet adásoktól melyeket az aristokratái tyrannok különben megkívántak volna. Csupán ezek jártak mindég fekete bőv felöltő köntösben, ne hogy valaki tudatlanságból véthessen rangjok ellen, 's csak mikor estve valami kalandra mentek-ki, vettek magokra veres köppenyeget.

Innepélyes alkalmatosságkor a' nemesek veres köntösben (mely különben éppen oly szabásu mint a' fekete), 's hoszszu parokával jelentek-meg. Nem lehet nevetségesebb

mint egy így öltözött nobilit, tánczolni látni.

'A' velencei aszszonyok legszebbek egész Olaszországban, nagyon módoson öltözködnek 's felettébb kellemes fecsegők. Rendszerinti öltözetek régebben állott, szorossan a' testhez álló 's sarkokig lefolyó köntösből, melyen felyül egy nagy fekete selyem fátyolt úgy vetettek hogy karjok és mejjek szabadon legyen.

Bár mely kicsiny volt is a' velencei státus, mégis annak kormányozására mindent ráfordítottak a' mit csak egy ravasz politika feltalálhat. Egymáshoz nagyon közel fekvő városokkal egészen különböző módon bántak. Vincenzával és Bergamoval, melyek közzül az első önként adta által magát a' köztársaságnak, a' másodikat pedig a' legnyughatatlanabb elméjű emberek 's leghíresebb Banditák lakták, nagyon szeliden 's kimélve bántak. Amazzal háládatosságból, minthogy minden kormányok alatti városok közt ez volt leghűségesebb, ezzel félelemből, minthogy ennek lakosi voltak legveszedelmesebbek. Hasonló kedvezéssel viseltettek Brescia iránt is, a' májlandi határszélen való fekvéséért. Veronát ellenben nagyon keményen tartották, mivel ezen város hajlandó volt Austriához adni által magát, melynek státusaival határ szomszéd volt. —